

Sygn. akt VII U 341/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2016 r.

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Marcin Winczewski
Protokolant:	sekr. sądowy Artur Kluskiewicz

po rozpoznaniu w dniu 14 czerwca 2016 r. w Bydgoszczy

sprawy S. S.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o zasiłek macierzyński

na skutek odwołania S. S.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

z dnia 25 lutego 2016 r. nr (...)

zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznaje ubezpieczonemu prawo do zasiłku macierzyńskiego z ubezpieczenia rolniczego w wysokości czterokrotnej emerytury podstawowej, obowiązującej w dniu 26 grudnia 2015 r.

SSR Marcin Winczewski

Sygn. akt VII U 341/16

UZASADNIENIE

Decyzją nr (...) z dnia 25 lutego 2016 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników odmówił S. S. prawa do zasiłku macierzyńskiego. W uzasadnieniu wskazano, iż zgodnie z art. 35a ust. 2 ustawy, zasiłek macierzyński przysługuje ubezpieczonemu – ojcu dziecka w przypadku: skrócenia okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego na wniosek ubezpieczonej matki dziecka po wykorzystaniu przez nią tego świadczenia za okres co najmniej 14 tygodni od dnia urodzenia dziecka; śmierci matki dziecka; porzucenia dziecka przez matkę. Ubezpieczony w dniu 11 stycznia 2016 r. złożył wniosek o zasiłek macierzyński na syna F. S., a w dniu 28 stycznia 2016 r. wezwano go do uzupełnienia wniosku, czego nie uczynił. Brak jest więc podstaw do wypłaty zasiłku macierzyńskiego.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł S. S., domagając się przyznania prawa do zasiłku macierzyńskiego według przepisów obowiązujących do dnia 31 grudnia 2015 r. W uzasadnieniu wskazał, że dnia (...) urodził mu się syn. Był to okres świąteczny, miał więc ograniczone możliwości złożenia wniosku jeszcze w tym roku. Na początku 2016 r. udał się do placówki KRSU w Ż., gdzie chciał złożyć wniosek o zasiłek na starych zasadach, ale nie chciano go od niego przyjąć.

Na stronie internetowej znalazł więc odpowiedni wniosek i wysłał go pocztą. Wówczas otrzymał z KRUS wezwanie do uzupełnienia wniosku, odnoszące się do nowych zasad, które nie przewidują już wypłaty jednorazowego zasiłku macierzyńskiego.

W odpowiedzi na odwołanie Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko wyrażone w uzasadnieniu decyzji.

Sąd ustalił, co następuje:

S. S. prowadzi gospodarstwo rolne w D., podlegając ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 16 grudnia 2011 r. W dniu (...) urodził mu się syn F. S.. Matką dziecka jest A. K., która podlega ubezpieczeniu społecznemu w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych i z tego tytułu otrzymała zasiłek macierzyński na podstawie przepisów obowiązujących w 2015 r. Ubezpieczony jeszcze w październiku 2015 r. otrzymał ogólnie rozsyłaną przez KRUS ulotkę z informacją dotyczącą zmian od dnia 1 stycznia 2016 r. w zasadach przyznawania prawa i wypłaty zasiłku macierzyńskiego, w której jednakże nie było pouczenia o obowiązku złożenia wniosku do końca 2015 r., w razie chęci skorzystania z zasiłku na dotychczasowych zasadach.

W początkowym dniach stycznia 2016 r. ubezpieczony stawił się w Oddziale KRUS w Ż., chcąc złożyć wniosek o zasiłek macierzyński. Uczynił to dopiero wówczas, gdyż do złożenia wniosku potrzebny był akt urodzenia dziecka, który mógł odebrać wyłącznie z matką dziecka albowiem nie jest ona jego małżonką. Pracownik organu nie chciał udostępnić mu wniosku opartego o przepisy obowiązujące do końca 2015 r. i nie chciał nic od niego przyjąć. Udał się więc do domu, gdzie w internecie znalazł wniosek oparty o dotychczasowe przepisy w zakresie prawa do zasiłku macierzyńskiego dla rolników, wydrukował go i wypisał w dniu 8 stycznia 2016 r., a następnie przesłał listownie na adres KRUS.

(okoliczności bezsporne; ponadto dowód: informacja KRUS o nowych zasadach przyznawania prawa i wypłaty zasiłku macierzyńskiego – k. 5; odpis skrócony aktu urodzenia F. S. – k. 3 akt KRUS; wniosek ubezpieczonego z dnia 11 stycznia 2016 r. – k. 1-2 akt KRUS; przesłuchanie ubezpieczonego – k. 20-21)

Sąd zważył, co następuje:

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach sprawy i aktach KRUS, których prawdziwości i wiarygodności strony nie kwestionowały w toku procesu, a także na podstawie przesłuchania ubezpieczonego albowiem jego zeznania okazały się być jasne, konsekwentne, spójne i korelują z całokształtem zebranego w sprawie materiału dowodowego. Należy zaznaczyć, iż stan faktyczny sprawy pozostawał zasadniczo bezsporny, a rozstrzygnięcia wymagała kwestia prawna, przysługiwania ubezpieczonemu prawa do zasiłku macierzyńskiego na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t.: Dz. U. z 2016 r., poz. 277), w brzmieniu do dnia 31 grudnia 2015 r. To właśnie tegoż roszczenia domagał się ubezpieczony, zdając sobie sprawę, iż świadczenie to nie będzie mu przysługiwało już na podstawie nowowprowadzonych przepisów w tym zakresie. Zdaniem organu decydujący dla zastosowania konkretnych przepisów w zakresie prawa do zasiłku macierzyńskiego dla S. S., jest moment złożenia przezeń wniosku, nie zaś moment stanowiący podstawę faktyczną wniosku, czyli dzień urodzenia dziecka. Bezspornymi pozostawały także zasadnicze elementy stanu faktycznego sprawy, w którym to S. S. podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy od grudnia 2011 r., a dnia (...) urodził mu się syn. Sam wniosek o wypłatę zasiłku macierzyńskiego został złożony przez niego listownie w dniu 8 stycznia 2016 r. Organ nie kwestionował przy tym jakiegokolwiek innej przesłanki przyznania ubezpieczonemu spornego świadczenia, jak tylko złożenie przez niego wniosku o zasiłek już po dniu 31 grudnia 2015 r. Już w tym momencie należy uznać ten argument za pozbawiony jakiegokolwiek wartości. Można przecież bez większego trudu uznać, że przy takiej interpretacji, powstałyby sytuacje faktyczne, w których konkretny ubezpieczony nie mógłby w ogóle skutecznie skorzystać z prawa do zasiłku macierzyńskiego na podstawie art. 15 rzonej ustawy, choćby w sytuacji, w której dziecko urodziłoby mu się dnia 31 grudnia 2015 r. o godzinie 23.59. Nie miałyby przecież w takiej sytuacji możliwości złożenia wniosku do końca 2015 r., a tylko to, zdaniem organu, upoważniałoby go do przyznania prawa do zasiłku na podstawie wówczas obowiązującego przepisu. Oczywistym powinno być dla pozwanego, iż skoro żąda on przy złożeniu wniosku załączenia odpisu aktu urodzenia,

to wnioskodawca musi mieć faktyczną możliwość jego uzyskania. Sytuacje faktyczne bywają różne, a istotne w tym zakresie pozostaje, że o ile rodzice dziecka nie są małżeństwem, to do wydania aktu konieczna jest obecność także matki dziecka, co może być niemożliwe choćby z uwagi na stan jej zdrowia po porodzie. Argument organu jest więc całkowicie niezrozumiały z przyczyn faktycznych, ale i także prawnych.

Stosownie do uchylonego z dniem 1 stycznia 2016 r. art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t.: Dz. U. z 2016 r., poz. 277; powoływana dalej, jako „ustawa”), zasiłek macierzyński przysługuje ubezpieczonemu z tytułu urodzenia dziecka – w wysokości czterokrotnej emerytury podstawowej. Poza sporem pozostawało w sprawie, iż S. S. przysługiwałoby takie świadczenie, a jedyną przyczyną decyzji odmownej był fakt złożenia przezeń wniosku w tym zakresie dopiero w dniu 8 stycznia 2016 r. (data nadania przesyłki pocztowej), kiedy to przepis ten już nie obowiązywał. Został on uchylony art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 1217 ze zm.; powoływana dalej jako „ustawa nowelizująca”). Ustęp 6 rzeczonego artykułu 4 ustawy nowelizującej wprowadził do ustawy nowe rozwiązania w zakresie prawa do zasiłku macierzyńskiego rolników, poprzez dodanie art. 35a, stosownie do którego:

1. Zasiłek macierzyński przysługuje osobie ubezpieczonej, która:

- 1) jest matką albo ojcem dziecka, z uwzględnieniem ust. 2;
- 2) przysposobiła dziecko w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do ukończenia 10. roku życia;
- 3) przyjęła dziecko w wieku do 7. roku życia na wychowanie, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do 10. roku życia, jeżeli w tym czasie został złożony wniosek o przysposobienie;
- 4) przyjęła dziecko w wieku do 7. roku życia na wychowanie w ramach rodziny zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do 10. roku życia.

2. Zasiłek macierzyński przysługuje ubezpieczonemu - ojcu dziecka w przypadku:

- 1) skrócenia okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego na wniosek matki dziecka po wykorzystaniu przez nią tego świadczenia za okres co najmniej 14 tygodni od dnia urodzenia dziecka;
- 2) śmierci matki dziecka;
- 3) porzucenia dziecka przez matkę.

3. Zasiłek macierzyński przysługuje przez okres:

- 1) 52 tygodni - w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie, przysposobienia jednego dziecka lub przyjęcia na wychowanie jednego dziecka;
- 2) 65 tygodni - w przypadku urodzenia dwojga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia dwojga dzieci lub przyjęcia na wychowanie dwojga dzieci;
- 3) 67 tygodni - w przypadku urodzenia trojga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia trojga dzieci lub przyjęcia na wychowanie trojga dzieci;
- 4) 69 tygodni - w przypadku urodzenia czworga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia czworga dzieci lub przyjęcia na wychowanie czworga dzieci;
- 5) 71 tygodni - w przypadku urodzenia pięciorga i więcej dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia pięciorga i więcej dzieci lub przyjęcia na wychowanie pięciorga i więcej dzieci.

4. Zasiłek macierzyński przysługuje od dnia:

1) porodu - w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1;

2) przysposobienia dziecka, nie dłużej niż do ukończenia przez dziecko 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, nie dłużej niż do ukończenia przez nie 10. roku życia - w przypadku osoby, o której mowa w ust. 1 pkt 2;

3) przyjęcia dziecka na wychowanie, nie dłużej niż do ukończenia przez dziecko 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, nie dłużej niż do ukończenia przez nie 10. roku życia - w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 3 i 4.

5. Osobie uprawnionej do zasiłku macierzyńskiego przysługuje w tym samym czasie jeden zasiłek macierzyński bez względu na liczbę wychowywanych dzieci.

6. Zasiłek macierzyński nie przysługuje, jeżeli:

1) co najmniej jeden z rodziców dziecka lub osoba, która przyjęła dziecko na wychowanie, otrzymują zasiłek macierzyński lub uposażenie za okres ustalony przepisami Kodeksu pracy jako okres urlopu macierzyńskiego, okres urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego lub okres urlopu rodzicielskiego;

2) dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej - w przypadku osób, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2;

3) jeden z rodziców dziecka lub osoba, która przyjęła dziecko na wychowanie, nie sprawują lub zaprzestali sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem.

Poza sporem pozostawał w sprawie fakt, iż w razie uznania, że do sytuacji ubezpieczonego zastosowanie znajdzie właśnie nowoprowadzony art. 35a ustawy, to zasiłek macierzyński nie będzie mu przysługiwał. W ocenie Sądu jednakże, wbrew stanowisku pozwanego organu, o przyznaniu ubezpieczonemu prawa do rzezonego świadczenia nie może decydować moment złożenia wniosku, a wyłącznie data zaistnienia okoliczności warunkujących prawo do świadczenia. Te zaś nastąpiły w dniu 26 grudnia 2015 r., kiedy S. S. urodził się syn. Już w tym momencie przysługiwało mu prawo do zasiłku macierzyńskiego na podstawie obowiązującego w tejże dacie art. 15 ustawy. Spełniał on bowiem wszystkie przesłanki wskazane w tym przepisie, tj. był ubezpieczonym i urodziło mu się dziecko w dacie, kiedy przepis ten obowiązywał.

Istniejąca w polskim systemie prawa cywilnego zasada nieretroakcji, wyrażająca łacińską paremię *lex retro non agit*, odnosi się bezpośrednio jedynie do stosunków cywilnoprawnych (art. 3 k.c.), jednakże jest ona odzwierciedleniem szerszej zasady natury konstytucyjnej. O bezpośrednim stosowaniu art. 3 w innych stosunkach, np. administracyjnoprawnych, podatkowych, nie może być mowy. Nie oznacza to jednak, że zasada nieretroakcji w innych stosunkach, poza cywilnoprawnymi, nie obowiązuje. Przeciwnie, należy przyjąć, że obowiązuje ona we wszystkich nowoczesnych ustawodawstwach, niezależnie od sposobu jej ujęcia (tak S. Dmowski [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna pod red. J. Gudowskiego, LexisNexis 2014, kom. do art. 3). Jeżeli Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej i Administracyjnej z dnia 21 maja 1986 r. (III AZP 4/85, OSNCP 1987/4/46), odwołał się do regulacji zawartej w art. 3, rozpoznając zagadnienie z zakresu prawa administracyjnego, to nie wynika z tego, że zastosował ten przepis. O niezastosowaniu go świadczy użyty w uzasadnieniu uchwały zwrot, iż art. 3 k.c., w którym została wyrażona zasada nieretroakcji, należy „do kategorii przepisów, które mogą być przydatne przy wykładni prawa administracyjnego.” Tak też zasadą tą należy zastosować w rozpoznawanej sprawie.

Zasada *lex retro non agit* nie została wypowiedziana w żadnej normie konstytucyjnej, jest ona wszakże konsekwencją obowiązywania zasad demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP). Oczywiście zasada ta nie ma charakteru bezwzględnie obowiązującego, jednakże odstępstwo od niej może mieć miejsce tylko wyjątkowo, i to z bardzo ważnych powodów, oraz zawsze powinno wynikać z samej treści ustawy (zob. orzeczenia TK: z dnia 28 maja

1986 r., U 1/86, OTK 1986/2/47; z dnia 8 listopada 1989 r., K. 7/89, OTK 1989/8/120). Konstytucyjne uzasadnienie niedziałania prawa wstecz jest wyraźnie związane z ochroną praw nabytych i wolności jednostki. Tym samym nie dostrzega się przeszkód w rozciągnięciu stosowania prawa na czas przed jego ogłoszeniem, gdy nowa regulacja stwarza swoim adresatom warunki korzystniejsze niż poprzednia, przykładowo – przyznaje z mocą wsteczną nowe czy rozszerzone uprawnienia (por. E. Łętowska, O potrzebie zmiany poglądów na znaczenie art. 3 k.c. (w:) Studia z prawa gospodarczego i handlowego. Księga pamiątkowa ku czci profesora Stanisława Włodyki, red. E. Bednarska-Gryniewicz, Kraków 1996, s. 286). Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że wyłączenie takiego skutku byłoby sprzeczne z zasadniczą funkcją zasady *lex retro non agit* (por. np. orzeczenia: z dnia 20 grudnia 1994 r., K 8/94, OTK 1994/2/43; z dnia 14 marca 1995 r., K 13/94, OTK 1995/1/6; z dnia 15 marca 1995 r., K 1/95, OTK 1995/1/7). Najlepszym wyrazem stanowiska TK jest wyrok z dnia 8 marca 2005 r. (K 27/03, OTK-A 2005/3/22), w którym oceniano zmianę ustawy z dnia 8 lipca 1999 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 70, poz. 774 z późn. zm.). Fakt, że ustawa weszła w życie z mocą wsteczną, był bezsporny. Mimo to orzeczenie o jej niezgodności z art. 2 Konstytucji RP ma charakter zakresowy: odnosi się do ustawy w takim tylko zakresie, w jakim pogarsza ona sytuację niektórych emerytów i rencistów. Innymi słowy, wsteczne działanie ustawy zostało uznane za niekonstytucyjne tylko w odniesieniu do części jej adresatów.

W ocenie Sadu Rejonowego fakt, iż ubezpieczonemu urodziło się dziecko w dniu 26 grudnia 2015 r. już skutkuje powstaniem prawa do zasiłku macierzyńskiego albowiem w tym momencie zostały spełnione wszelkie przesłanki tegoż uprawnienia. Zupełnie bez znaczenia pozostaje natomiast moment, w którym S. S. złożył wniosek o wypłatę świadczenia. Artykuł 44 ust. 1 ustawy, wbrew stanowisku organu, nie decyduje o samym prawie do konkretnego świadczenia, a wyłącznie o tym, iż prawo do świadczeń z ubezpieczenia ustala się na wniosek osoby zainteresowanej albo innej osoby mającej interes prawny w ustaleniu tego prawa. Przepis ten stanowi więc o obowiązku wydania konkretnej decyzji o prawie do świadczenia wyłącznie na wniosek, a nie z urzędu, co potwierdza ustęp 3 przepisu. Trafnie wskazał Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 14 października 2014 r. (III AUa 19/14, Lex nr 1544689) „Nabycie prawa do świadczenia następuje zatem *ex lege* i co do zasady nie jest uzależnione ani od złożenia przez ubezpieczonego stosownego wniosku, ani od ustalenia (potwierdzenia) tego prawa decyzją organu rentowego, która ma jedynie charakter deklaratoryjny. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest elementem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż te określa art. 57 tej ustawy, a stanowi jedynie żądanie realizacji świadczenia nabytego z mocy prawa (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2000 r., III ZP 29/00, OSNAPiUS 2001/12/418). Wniosek ten ma natomiast znaczenie dla powstania prawa do wypłaty świadczenia rentowego, co wynika wprost z art. 129 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu.” Sytuację ta można z powodzeniem odnieść do niniejszej sprawy, pomimo istniejących różnic prawnych. Także w prawie ubezpieczeń społecznych wskazuje się, iż ubezpieczony nie może być zaskakiwany przez unormowania prawne swego rodzaju działaniem prawa wstecz lub pozbawieniem właściwego okresu *vacatio legis*, dającego mu realną możliwość dostosowania się do stawianych mu wymogów (zob. wyroki SA w Katowicach z dnia 29 maja 2008 r., III AUa 1367/07, Lex nr 491108 i SA w Łodzi z dnia 8 stycznia 2013 r., III AUa 575/12, Lex nr 1267355).

Powyzszą interpretację potwierdza art. 20 ust. 1 ustawy nowelizującej, zgodnie z którym, osobie, która przed dniem 1 stycznia 2016 r. nabyła prawo do zasiłku macierzyńskiego na podstawie przepisów ustawy, o której mowa w art. 4, w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, przysługuje zasiłek macierzyński przez okres od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy do dnia upływu (...). Przepis ten wprost wskazuje, iż prawo do zasiłku macierzyńskiego na podstawie art. 15 ustawy nabywa się przed dniem 1 stycznia 2016 r., nie wspominając w ogóle o jakimkolwiek wniosku w tym zakresie, a podkreślając, że właśnie w sytuacji, gdy ubezpieczony nabył już prawo do świadczenia na podstawie uprzednio obowiązujących przepisów, to może skorzystać także z „nowego” zasiłku macierzyńskiego (zmieniającego formę z jednorazowego świadczenia, na zasiłek okresowy), jednakże w wysokości mniejszej, niż ubezpieczony, który prawa na tej podstawie nie nabył przed dniem 1 stycznia 2016 r.

Z uwagi na powyższe, Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSR Marcin Winczewski